

ДО 70-РІЧЧЯ ЧЛЕНА-КОРЕСПОНДЕНТА НАН УКРАЇНИ, ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА АНДРІЯ КУДРЯЧЕНКА

Андрій Іванович Кудряченко — відомий вітчизняний історик, політолог-міжнародник, дипломат, фахівець у галузі всесвітньої історії новітнього часу, зокрема історії Німеччини, народився 8 лютого 1954 р. в с. Бирзулово Новомиргородського р-ну Кіровоградської обл. У 1978 р. він з відзнакою закінчив історичний факультет Вищої комсомольської школи при ЦК ВЛКСМ, близько десяти років перебував на звільненій комсомольській роботі, у 1987 р. у спеціалізованій вченій раді Державного університету ім. Т.Г. Шевченка захистив кандидатську дисертацію на тему: «Науково-технічна політика НДР на сучасному етапі (1975—1985 рр.)», у 1987—1991 рр. працював у відділі наукової інформації з суспільних наук АН УРСР.

Початок інтелектуальної творчої біографії Андрія Івановича прийшовся на перехідну історичну епоху радикальної суспільно-політичної трансформації, переходу від радянської тоталітарної моделі до плюралістичної моделі демократичного розвитку. Науковий інструментарій дослідження цих транзитних явищ з точки зору внутрішньополітичних і зовнішньополітичних процесів вимагав міждисциплінарних підходів. Тож не випадково, що ювіляр

Цитування: Віднянський С., Солошенко В. До 70-річчя члена-кореспондента НАН України, доктора історичних наук, професора Андрія Кудряченка. *Український історичний журнал*. 2024. № 1 (574). С. 232—237.

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

поєднав історичний і політологічний аналіз, що дало можливість тримати руку на пульсі трансформаційних процесів в Україні та світі і формувати порядок денний наукових досліджень, а незабаром і державницьких процесів.

Упродовж 1990-х рр. А.І. Кудряченко успішно інтегрував наукову, педагогічну та політичну кар'єри. Зокрема, у 1994 р. він закінчив докторантуру Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України і до 1997 р. працював провідним науковим співробітником цього інституту, водночас викладав у Національному педагогічному університеті ім. М.П. Драгоманова. У січні 1995 р. у спеціалізованій вченій раді Інституту історії України НАН України захистив докторську дисертацію на тему: «Європейська політика Федеративної Республіки Німеччина (1970—1991 рр.)», а у 1997 р. здобув звання професора за спеціальністю «Всесвітня історія». Андрій Іванович навчався в літній школі Варшавського університету (1992 р.) та Інституті досліджень країн Дунайського регіону Академії наук Австрії (1993 р.), а по лінії Німецької академічної служби проходив стажування у Кельнському університеті (1997 р.) та в Інституті історії і культури німецьких поселенців у Північній та Східній Європі (м. Геттінген, ФРН, 2002 р.).

Однак державна служба в цей час переважила і в 1997 р. А.І. Кудряченко став головним науковим консультантом управління внутрішньої політики Адміністрації Президента України і радником управління країн Західної Європи і Північної Америки МЗС України, де на практиці поєднував вирішення проблем внутрішньої та зовнішньої політики.

На дипломатичному полі А.І. Кудряченко отримав нагоду випробувати на практиці результати своїх досліджень з німецької історії. У 1998—2000 рр. він працював радником-посланником посольства України у ФРН. Зазначимо, що це був досить важливий і насичений різними знаковими подіями період розвитку українсько-німецьких відносин і наукові напрацювання германіста А.І. Кудряченка прислужилися інтенсифікації усталених та започаткуванню нових форматів двостороннього партнерства. Так, 19—21 лютого 1998 р. у ФРН перебувала урядова делегація на чолі з віцепрем'єр-міністром України В.А. Смолієм, за підсумками роботи якої була відновлена діяльність двосторонньої Міжурядової українсько-німецької комісії по переселенню до України із пострадянських держав Центральної Азії депортованих німців. Уже 28—29 травня 1998 р. в Бонні пройшли перші українсько-німецькі міжурядові консультації під головуванням президента України Л.Д. Кучми та федерального канцлера Німеччини Г. Коля. До цього часу такий механізм існував тільки у відносинах Німеччини з Францією та Польщею. Тож ці консультації започаткували якісно нову форму двосторонніх відносин, яка отримала визначення як привілейоване партнерство і засвідчила зростання взаємної довіри та практичну готовність до поглиблення співпраці у різних сферах. Вельми показово, що даний формат відносин з Україною ФРН започаткувала відчутно раніше, аніж з Росією. У ході консультацій українська сторона підтвердила незмінність курсу на здійснення демократичних перетворень і ринкових реформ. З боку німецького керівництва була підтверджена підтримка

України як важливої складової європейської спільноти. На час дипломатичної роботи А.І. Кудряченка у ФРН припала зміна правлячої коаліції, але вдалося забезпечити спадковість розвитку українсько-німецьких відносин.

У лютому 1999 р. діалог міністрів закордонних справ було продовжено, коли відбулася церемонія заснування Німецько-Українського форуму. До складу цієї громадської організації увійшли понад 80 відомих осіб з різних сфер, а у листопаді того ж року в Україні була заснована аналогічна громадська організація — Українсько-Німецький форум, який очолив голова Національного банку В.А. Ющенко. Свідченням активізації співробітництва з окремими федеральними землями стали візити до Києва в 1999 р. прем'єр-міністрів Баварії Е. Штойбера та Баден-Вюртембергу Е. Тойфеля, що дало можливість налагодити новий канал двосторонньої взаємодії. 8—9 липня 1999 р. у Києві відбулися другі українсько-німецькі міжурядові консультації під головуванням президента України Л.Д. Кучми та федерального канцлера Німеччини Г. Шредера. Вони підтвердили ефективність нової форми співпраці та стали найбільш представницькою зустріччю політичного керівництва двох держав за всю попередню історію двосторонніх відносин.

До участі в консультаціях були залучені керівники семи німецьких федеральних міністерств та десяти українських. Проведення третіх консультацій на вищому рівні 11—12 липня 2000 р. у Лейпцигу закріпило цю форму двосторонніх відносин як таку, що надала можливість здійснювати загальну координацію та визначати пріоритети подальшого розвитку українсько-німецьких відносин. У рамках консультацій відбулись переговори очільників двох та засідання семи профільних секцій за участі віцепрем'єр-міністрів та керівників міністерств і відомств. Отже, вказаний період був плідним для розвитку українсько-німецьких відносин і помітний внесок у цей процес зробив Андрій Іванович. Набутий дипломатичний досвід став надзвичайно важливим для подальшої педагогічної, аналітичної, наукової діяльності ювіляра.

У 2000—2004 рр. А.І. Кудряченко працював першим директором Інституту соціальних наук і міжнародних відносин імені Гейдара Алієва Міжрегіональної академії управління персоналом, у 2004—2005 рр. він був деканом Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості, у 2005—2008 рр. очолював відділ у Національному інституті стратегічних досліджень. Динаміка внутрішньополітичної трансформації українського суспільства вимагала якісної аналітики суперечливих процесів, які відбувалися в Україні та світі.

Зрештою, Андрій Іванович повернувся до наукової діяльності й у листопаді 2008 р. був призначений директором Інституту європейських досліджень НАН України.

У вересні 2011 р. А.І. Кудряченко став директором Інституту всесвітньої історії НАН України. Андрій Іванович витримав атаку з боку рейдерів та зміг відстояти академічну установу, зміцнив кадровий потенціал інституту, налаштував його на пошук нових тем та якісне дослідження ролі України у всесвітній історії, на аналітичне забезпечення діяльності державних органів влади. В інтерв'ю

газеті «Голос України» 18 вересня 2020 р. директор Інституту всесвітньої історії НАН України зазначив, що «такий інститут — це атрибут держави, покликаний сприяти її адекватному визначенню на світовій мапі та оптимальному її міжнародному утвердженню. Тож складовими ознаками державного статусу України було створення низки нових інститутів соціогуманітарного напрямку в колі установ Академії наук», а на запитання про сенс досліджень саме зі всесвітньої історії проф. А.І. Кудряченко відповів: «Для України, яка відносно недавно відновила державну незалежність, нагальними завданнями постали подолання історичних схем, міфів та концептуальних підходів щодо нашої країни і нації, які ще й сьогодні побутують у багатьох зарубіжних державах. Надто важливе й вироблення свого бачення всесвітньої історії та місця України в ній. Отож, затребувані ґрунтовні дослідження закономірностей історичного розвитку країн світу, взаємодії культур і соціумів та місця українського народу та держави у світових культурно-цивілізаційних процесах»¹. Варто зазначити, що в останні роки саме такий напрям вирізняє дослідження як самого ювіляра, так і докторів наукового колективу інституту. У ці складні часи викликів та випробувань війною, які постали перед Україною і світом, колектив інституту робить свій важливий внесок у справу боротьби, здобуття перемоги над підступним ворогом та утвердження миру.

І дійсно, за роки існування Інституту всесвітньої історії НАН України його колектив на чолі з А.І. Кудряченком досягнув значних результатів в науково-дослідницькій діяльності: це й розробка нових концептуальних підходів щодо осмислення вітчизняних реалій у контексті посилення інтеграційних процесів на континенті, кілька монографій циклу «Україна в Європі: контекст міжнародних відносин», низка досліджень культурно-цивілізаційного спрямування. Продовженням теоретичних напрацювань стали здобутки науковців у розробці засад та особливостей реалізації стратегії європейської та євроатлантичної інтеграції України. Науковці інституту брали участь у підготовці трьох Національних доповідей, які готувала НАН України: «Україна: шлях до консолідації суспільства» (2017 р.), «Євроатлантичний вектор України» (2019 р.), «Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз» (2022 р.). Окрім цього, науковці інституту ґрунтовно досліджують сучасні процеси в азійських та африканських регіональних системах, у країнах пострадянського простору, міжнародний досвід із подолання тоталітарного минулого, практику досягнення консолідації суспільств у повоєнний період тощо.

Фахівцями інституту підготовлено низку пропозицій до проектів нормативно-правових актів, проектів щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє та зовнішнє становище України, аналітичні матеріали для органів державної влади з рекомендаціями щодо розв'язання актуальних проблем державного будівництва та досягнення національної кон-

¹ *Голос України*. № 171 (7428). 18 вересня 2020. С. 8.

солідатії в Україні. У 2015 р. Інститутом всесвітньої історії НАН України було засноване фахове періодичне видання «Проблеми всесвітньої історії» за редакцією проф. А.І. Кудряченка, видається унікальна енциклопедія «Країни світу і Україна», проводяться міжнародні наукові конференції та круглі столи з питань всесвітньої історії та міжнародних відносин.

Значним є й науковий доробок ювіляра. А.І. Кудряченко є автором та співавтором понад 500 наукових праць з проблем глобальної історії як культурно-цивілізаційної взаємодії країн і народів світу, історії європейських держав та міжнародних відносин повоєнного періоду, історії повоєнної Німеччини, німецької меншини в Україні, українсько-німецьких відносин, Голодомору й Голокосту. Десятки його праць надруковано за кордоном. Як свого часу слушно зазначала заслужена журналістка України і посол миру Валентина Меншун: «Андрій Іванович веде чесні дослідження, видає достовірні дані, вільні від лакування і прикрас. Читаєш його праці, скажімо такі, як: “Європейська політика Федеративної Республіки Німеччини”, “Політична система сучасної України”, “Політична система ФРН”, “Соціально-політичні виміри Голодомору в Україні 1932—1933 рр. (За свідченням тогочасних німецьких дипломатичних установ)”, пише прямо, завершено. І хоч немає в його лексиці нових красивих незвичайних слів, досліджені явища і процеси він подає точно і переконливо. Він бере слова добре відомі, але немов би промиває їх, очищає від лушпиння, залишаючи лише точний їх зміст, і як на долоні подає своїм читачам. Тому-то його книгам і статтям притаманна отака собі непоказна манера, але вперта, якась глибинна обізнаність з процесами, які він досліджував, і в оцінці яких він ніколи не йде ні супроти своїх переконань, ні супроти фактів, ні проти істини»².

Плідну наукову і науково-організаційну діяльність професор А.І. Кудряченко поєднував з викладацькою діяльністю у київських університетах: національному, педагогічному, економічному, права, Дипломатичній академії України при МЗС України. Він є членом кількох спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій та редколегій періодичних наукових видань. Під його керівництвом підготовлено понад 20 кандидатів та докторів історичних і політичних наук. У 2018 р. А. І. Кудряченка обрано членом-кореспондентом НАН України за спеціальністю «Всесвітня історія».

Багаторічна й сумлінна праця Андрія Івановича Кудряченка відзначена орденом «За заслуги» III ступеня (2017 р.), Грамотою Верховної Ради України (2023 р.), відзнаками МОН України «Відмінник освіти України» (2004 р.) та «Василь Сухомлинський» (2007 р.), премією НАН України ім. Д.І. Чижевського за цикл праць «Україна в сучасному геополітичному просторі» (2017 р.) та академічними відзнаками «За професійні здобутки» і пам'ятною відзнакою на честь 100-річчя НАН України, а також званням заслуженого діяча науки і техніки України (2012 р.). Андрій Іванович є дійсним членом

² Меншун В.І. Його ім'я створює прекрасний імідж очолюваному ним інституту. *Трибуна*. 2013. № 5-8. С. 2.

Міжнародної кадрової академії, Академії вищої школи України, Академії політичних наук України, членом правління Всеукраїнської спілки краєзнавців, членом правління Наукового товариства дослідження історії та культури Північно-Східної Європи (м. Геттінген, ФРН) та Наглядової ради музейної історії Австрії (м. Відень, м. Грац).

Отже, свій ювілей член-кореспондент НАН України А.І. Кудряченко зустрічає з вагомими здобутками. А попереду нові вершини. Слід також зазначити, що ювіляр людина дуже толерантна і дипломатична, інтелігентна, добра, м'яка і водночас вимоглива, з твердим характером і далекоглядними устремліннями, спрямованими на досягнення якнайкращого результату в усіх справах, за які б не брався талановитий учений і педагог. Тож із нагоди 70-річного ювілею побажаємо вельмишановному Андрію Івановичу доброго здоров'я, життєвої наснаги, інноваційного творчого запалу, збереження та примноження найкращих академічних наукових традицій в галузі історичної науки!

Надійшло / Received 01.11.2023

Степан ВІДНЯНСЬКИЙ (Київ)

Stepan VIDNLANSKYI (Kyiv)

Вікторія СОЛОШЕНКО (Київ)

Viktoriiia SOLOSHENKO (Kyiv)